

14 februari 1915

In Utrecht vertoeven thans nog een 1100 Belgische uitgewekenen.

15 februari 1915

Morgenochtend vertrekken 200 Belgische uitgewekenen per extratrein om 9 u 58 uit Roosendaal naar Gouda.

Gisteren is in Den Haag de Belgische minister van wetenschappen en kunsten, Prosper Poulet, aangekomen. Zijn reis heeft ten doel een bezoek te brengen aan de inrichtingen, ten behoeve van de Belgische vluchtelingen hier te lande opgericht, ten einde zich met hen in verbinding te stellen.

16 februari 1915

Op hoog bevel zullen de Belgische vluchtelingen in Zeeland, die van regeringswege onderhouden worden, a.s. donderdag deze provincie moeten verlaten. Zij zullen ondergebracht worden in de kampen te Nunspeet, Ede en Uden. Gisteren zijn ongeveer 100 Belgische uitgewekenen uit Utrecht naar Engeland vertrokken.

De minister van binnenlandse zaken heeft, naar wij vernamen, de wenselijkheid te kennen gegeven, dat de nog te Delft verblijf houdende Belgische vluchtelingen naar de vluchtelingenkampen worden opgezonden.

Er vertoeven te Delft nog ongeveer 280 vluchtelingen van de 1200, die er aanvankelijk onder dak zijn gebracht.

Aan de Belgische vluchtelingen te Bergen op Zoom, die bij ingezetenen gehuisvest zijn en van regeringswege tot nog toe 0,35 gulden per dag als ondersteuning genieten, is, naar het Handelsblad

meldt, door de gedelegeerde van de regeringscommissaris, de heer L. van Hasselt, onderstaande gedrukte kennisgeving toegezonden:

“Krachtens bevel van de regering bericht ik U, dat U zult worden overgebracht naar het vluchtoord te Ede (of Nunspeet) waar U huisvesting en volledig onderstand zal worden verschaft.

“Die overbrenging zal geschieden per extra trein op woensdag de 17^e februari 1915, 's voormiddags te circa acht uur.

“Mocht hieraan door U niet worden voldaan, dan zult U, ten spoedigste, tegen Uw wil, naar gemeld vluchtoord worden getransporteerd.”

De correspondent van het blad te Bergen op Zoom voegt hieraan toe, dat verschillende vluchtelingen weigeren aan dit bevel te gehoorzamen en daarom vóór gemelde datum zich naar andere plaatsen in ons land zullen begeven, in de hoop, dat daar tegen hen minder strenge maatregelen zullen genomen worden.

Naar men ons meldt, vertrekken morgenochtend per extra trein uit Bergen op Zoom naar Nunspeet 550 Belgische uitgewekenen.

17 februari 1915

Het kamerlid Juten heeft naar het Huisgezin meldt, het volgende telegram gezonden aan de minister van buitenlandse zaken:

“Uit België gevluchte personen, zelfs die ruim in eigen onderhoud voorzien en nog maanden kunnen voorzien, zelfs Nederlanders met behoorlijke bewijzen van hun nationaliteit, ontvangen van gedelegeerd regeringscommissaris te b bevel zich te laten overbrengen naar vluchtoorden te Ede of Nunspeet onder bedreiging met der sterke arm.

Verzoek in belang Bergen op Zoomse middenstand, die door toestand toch reeds genoeg lijdt, deze maatregel ongedaan te maken.”

Belgische kinderen.

Gisteren zijn te Roosendaal onder geleide van de heer Kellenaers van het R.K. Huisvestingscomité te Leiden en mevrouw De la Faille uit Antwerpen ongeveer 100 Belgische kinderen aangekomen, onder wie vele weesjes van 2 tot 5 jaar. Zij zijn opgespoord in het arrondissement Dendermonde, Zele, Grembergen en in Antwerpen en omgeving. Door de goede zorgen van de heer Van Schoor uit Sint Gillis Dendermonde, bijgestaan door de heren Dufraigne en Michels, was de reis van Dendermonde naar Antwerpen in alle opzichten voorspoedig. In Antwerpen bleven de kinderen een nacht bij particulieren.

De Duitsers hadden voor de reis van Antwerpen naar Essen een extra wagen gereserveerd.

Eerstdaags vertrekken notaris Brands van het Tehuis voor Belgische kinderen te Amsterdam en mevrouw Kellenaers uit Leiden weer naar België.

Deze week hebben de comités 140 kinderen uit België gehaald.

Het Belgische gezantschap te 's Gravenhage verzoekt het volgende bekend te maken:

Honderden Belgen, die in het buitenland verblijf houden, hebben zich tot de Belgische regering of haar diplomatieke en consulaire vertegenwoordigers gewend, om raad te vragen ten aanzien van de door hen aan te nemen houding tegenover het besluit van

Duitsland betreffende de belasting voor de afwezigen. Daar het niet mogelijk is elk van hen persoonlijk op die vragen te antwoorden, verzoekt de Belgische regering de aandacht te vestigen van belanghebbenden op het communiqué dat gisteren gepubliceerd werd en dat hieronder volgt. Het zal hen helpen met kennis van zaken een besluit te nemen betreffende de houding, die ze hebben aan te nemen.

De Belgische regering heeft tot alle neutrale staten een krachtig protest gericht naar aanleiding van het besluit van de gouverneur-generaal von Bissing betreffende een belasting, gelijk aan tienmaal het bedrag van de persoonlijke belasting, met inbegrip van de opcentiemen voor de Belgische onderdanen, die vrijwillig het land sedert het begin der vijandelikheden hebben verlaten.

Deze belasting, in strijd met de grondbeginselen van het volkenrecht uitgeschreven, draagt het karakter van een ware beroving.

De Belgische regering kan er in geen enkel opzicht het grondbeginsel van toegeven en de toepassing ervan erkennen.

De betaalde sommen zullen na de bevrijding van het grondgebied opnieuw moeten worden betaald.

De vervreemdingen, om er de betaling van te verzekeren, zullen van nul en gener waarde en als niet geschied worden beschouwd.

19 februari 1915

De Belgen in Engeland die werk willen hebben worden uitgenodigd zich bij de arbeidsbeurzen aan te melden. Zij komen voor plaatsing in aanmerking, als er geen geschikte Engelse gegadigden zijn en als

het aangeboden loon gelijk is aan het gebruikelijke. Volgens een mededeling, namens de regering in het Lagerhuis gedaan, zijn er tot de 15^e van deze maand door de arbeidsbeurzen 5843 Belgen aan een plaats geholpen.

20 februari 1915

Hedenacht zijn met het stoomschip Malang, van de Rotterdamse Lloyd, naar Engeland vertrokken 152 Belgen, die tot dusverre in het Uraniumhotel alhier verblijf hielden. In dit hotel vertoeven nu nog ruim 300 Belgen.

Hedenmorgen zijn uit Vlissingen met een extra trein ongeveer 300 vluchtelingen naar de kampen te Ede en Nunspeet overgebracht.

Voortaan zullen geregeld dagelijks vluchtelingen met de gewone treinen worden vervoerd, zodat alle vluchtelingen vóór 1 maart zijn vertrokken.

22 februari 1915

Belgische studenten.

Ten behoeve van de Belgische studenten zijn te Utrecht volledige juridische colleges ingericht, op het Belgische studie- en examenplan geschoeid.

Dank zij de hulp van meer dan één zijde en de bereidvaardigheid van de Utrechtse en Belgische hoogleraren hebben de Belgische studenten thans de gelegenheid zich te Utrecht voor te bereiden tot het examen de candidat en philosophie et lettres préparatoire au droit (1ère et 2ème épreuve), candidat en droit en docteur en droit (1ère et 2ème épreuve).

De colleges worden gedeeltelijk in het Frans, gedeeltelijk in het Nederlands gegeven. Mr. Frans Meijers, advocaat aan het gerechtshof te Luik, heeft zich willen belasten met l'histoire de la Belgique, le droit public, le droit commercial en deelt nog le droit civil belge met een der leden van de rechtsgeleerde faculteit der Utrechtse universiteit. Deze colleges worden gegeven in het universiteitsgebouw. Er dient nog op gewezen, dat ook de voorbereidende filosofische vakken: logique, critériologie, psychologie, morale en droit naturel, volledig onderwezen worden.

Voor alle verdere inlichtingen gelieve men zich te wenden tot mr. Franz Meijers, Spoorstraat 4 Utrecht.

Belgische kinderen.

Men meldt ons uit Roosendaal:

Gisteren is mevrouw Kellenaers, van het R. K. Huisvestingscomité te Leiden, hier met een 10-tal arme kindertjes uit Antwerpen, Brussel en omgeving aangekomen.

Onder dit troepje zijn ook drie Joodse kindertjes uit Brussel, wiens moeder geen brood meer voor de kleinen had. In overleg met de beschermheer van het R. K. Huisvestingscomité, mgr. H. van de Wetering, aartsbisschop van Utrecht, zijn deze kindertjes onder de bescherming gesteld van het rabbinaat der Nederlandse Israëlitische hoofdsynagoge te Amsterdam. De opperrabijn ad interim ontvangt de kinderen met open armen en zorgt, dat zij in gezinnen geplaatst worden. De propagandisten hebben nog meer Israëlietjes in de diepste ellende aangetroffen. Wellicht dat ook dezen spoedig in Nederland komen.

Dinsdag worden er terug 80 Belgische kinderen te Roosendaal verwacht.

Eerstdaags vertrekt mevrouw Kellenaers naar Dinant, waar vijftig kinderen gereed staan om afgehaald te worden.

Hedenmorgen zijn 147 Belgische vluchtelingen van Vlissingen naar het kamp te Ede vertrokken.

24 februari 1915

Sedert enige tijd bestaat te Londen een comité tot steun van hulpbehoevende Belgen, die in hun land zijn gebleven. Het is gesticht op initiatief van de heer E. F. Hastings Pimbury, die van de lord mayor toestemming heeft gekregen om in de city van Londen gelden voor het beoogde doel in te zamelen. In vijf dagen hebben de dames, die zich daarvoor vrijwillig hadden aangemeld, 5250 gulden vergaard.

Bovendien zijn in fabrieken en werkplaatsen, waar de heer Hastings Pimbury in de schafturen de werklieden toespreekt, belangrijke sommen bijgedragen, in Huddersfield alleen 32.500 gulden. Elke gever ontvangt een knoop met het woord Belgium. In het totaal is tot dusver 425.000 gulden bijeengebracht. Het comité, thans bestaande uit 10 leden, waarvan acht Belgen en een Amerikaan, zal het werk voor het goede doel met kracht voortzetten en verspreidt over geheel Engeland circulaires met een verzoek om steun. Ook zullen subcomités naar Zuid-Amerika en Brits-Indië en misschien nog andere landen gaan.

25 februari 1915

Belgische kinderen.

Men schrijft ons uit Roosendaal:

Woensdagochtend is alhier terug onder leiding van een der bestuursleden van het Leidse R.K. Huisvestingscomité een 80-tal Belgische kinderen aangekomen. Een schameler troepje is tot heden door genoemd comité nog niet naar Holland gebracht. Voor velen hunner moesten te Antwerpen schoentjes en kleertjes gekocht worden. Deze stumpers komen in hoofdzaak uit Zele, verder uit Grembergen, Denderleeuw en St. Gillis bij Dendermonde en Willebroek bij Antwerpen. Ook bevinden zich onder hen enkele kinderen van Antwerpse middenstanders en beambten, wiens patroons hun zaken sinds het begin van de oorlog gesloten hebben en die er nog erger aan toe zijn dan de lagere volksklassen.

Voor allen is reeds plaatsing in gezinnen gevonden. De meesten vertrokken van Roosendaal naar Sevenum in Noord-Limburg en Ubachsberg in het zuiden van Limburg en zullen daar tot na de oorlog blijven.

Onder dit troepje zijn drie protestantse kinderen en een joodje van Duitse ouders, die bij gelijkgezinden worden opgenomen.

Naar de Leeuwarder Courant meldt, is kennis gegeven, dat de te Leeuwarden vertoevende Belgische vluchtelingen, die van rijkswege worden ondersteund, voor 4 maart de stad moeten verlaten. Zij kunnen in een kamp worden opgenomen of moeten naar België terugkeren.

Morgen zullen er 200 Belgische vluchtelingen per extra trein van Bergen op Zoom naar Gouda gaan.

Hedenmorgen zijn ongeveer 300 Belgische vluchtelingen, die van regeringswege nog te Aardenburg en Oostburg onderhouden werden, gezonden naar de kampen te Gouda en Ede.

Het plan bestaat, aan de Belgische vluchtelingen van het vluchtelingendorp te Uden werk te doen verschaffen door de Nederlandse Heidemaatschappij. Voorlopig zullen ongeveer 300 mannen beginnen met het ontginnen van dichtbij gelegen heidegronden.

26 februari 1915

Heden vertrekken 450 Belgische uitgewekenen per extra trein van Bergen op Zoom naar Ede.

In het vluchtelingenkamp te Kloosterzande (gemeente Hulst), waar nog ongeveer 1300 Belgische vluchtelingen vertoeven, heerst de tyfus in vrij hevige mate. Het kamp staat onder militaire bewaking en niemand mag het verlaten.

De gemeenteraad van Terneuzen, heden met spoed bijeen geroepen, heeft besloten pogingen aan te wenden bij de bevoegde autoriteiten, dat er geen uitvoering zal worden gegeven aan het voornemen, de aldaar vertoevende behoeftige Belgische vluchtelingen te verplaatsen naar een kamp.

De vluchtelingen hebben hetzelfde verzoek gericht tot de gedelegeerde commissaris te Aardenburg.

27 februari 1915

Belgische kinderen.

Notaris Brands uit Amsterdam, voorzitter van het Belgische Huisvestingscomité aldaar, is gisteren met 15 Belgische weeskinderen te Roosendaal aangekomen. Zij zagen er armoedig en slecht uit. De kinderen kwamen hoofdzakelijk uit de buurt van Dinant.

Men meldt ons uit Leiden, dat het R.K. Huisvestingscomité uit D., Noord-Brabant, van iemand die onbekend wenst te blijven, 1000 gulden heeft ontvangen voor "Klein België".

De regeringscommissaris in Nunspeet heeft verschillende geldzendingen ontvangen ten bate van de kinderen der Belgische vluchtelingen in het door hem beheerde vluchtoord. De gelden zijn bijeengebracht op verschillende uitvoeringen van Emiel Hullebroeck. In het geheel is uit dien hoofde 834,88 gulden ontvangen.

Naar men ons meldt, is het vluchtoord voor de Belgen te Uden in Noord-Brabant nagenoeg geheel gereed. Er is plaats voor 10.000 vluchtelingen. De bouw is geschied volgens de plannen van de inspecteur van de volksgezondheid de heer Zoetmulder, en onder diens toezicht en leiding, zomede onder die van de regeringscommissaris voor de vluchtelingen in het zuiden, jhr. Mr. Ruys de Beerenbrouck, en van de regeringscommissaris voor het vluchtoord, de heer Wilhelm.

Bij de bouw en de inrichting is het nuttige en praktische met het geriefelijke verenigd. De ligging van het vluchtoord is zeer gunstig, aan de lijn Boxtel-Wezel, drie minuten van het dorp, op de heide, in het noorden beschut door bossen.

Het vluchtoord wordt thans geleidelijk bevolkt vanuit Baarle-Nassau en uit Zeeland. Dagelijks komen er ongeveer 300 vluchtelingen aan.

Op niet genoeg te waarden wijze heeft een Amerikaan, de heer Jenkinson, van de Rockefeller Foundation, zorg gedragen voor de zending van een grote voorraad kleren en levensmiddelen voor de bewoners van het vluchtoord.

1 maart 1915

Verkeer met België.

Het verkeer van Zeeuws-Vlaanderen naar België is naar men ons mededeelt, thans toegelaten langs Sas van Gent, De Klinge, Kemzeke en Watervliet.

Omdat eerst uitsluitend aan de elders benoemde beroepsconsuls de bevoegdheid was toegekend om de daarvoor nodige documenten af te geven, is thans daarvoor ook weer de nodige machtiging verleend aan de heer Blankers, viceconsul in Terneuzen.

De Belgen, die naar het door de Duitsers bezette gebied willen terugkeren, moeten in het bezit zijn van een oud identiteitsbewijs, afgegeven in hun vroegere woonplaats en bij de aanvraag een foto voorleggen om op de pas aan te brengen.

De Belgische minister van onderwijs, wetenschappen en kunsten, de heer Poulet, heeft dezer dagen het kamp te Gouda bezocht, waar thans ongeveer 1800 Belgen verblijf houden.

De minister heeft in een persgesprek medegedeeld, dat het bezoek bij hem de meest gunstige indruk had nagelaten, terwijl hij vol waardering was voor het hier verrichte werk. De kinderen vooral

zagen er zeer gezond en zelfs gelukkig uit. Evenzeer was zijn oordeel onverdeeld gunstig over de ziekeninrichting voor Belgische vluchtelingen.

De heer Poulet blijft nog enige weken hier te lande en zal nog enige andere gemeenten bezoeken, waar Belgische vluchtelingen zijn ondergebracht.

2 maart 1915

Belgische kinderen.

Mevrouw Kellenaers, van het R. K. Huisvestingscomité te Leiden, is aldaar gisteren aangekomen met 21 kleintjes uit Dinant, wiens ouders of verwanten op 23 augustus door de Duitsers zijn gefusilleerd. De kindertjes zijn bijeengebracht door de Nederlandse viceconsul te Dinant, de heer Willem Rijckevorssel, en voorlopig in een doorgangshuis te Leiden opgenomen.

Vluchtoord Ede.

De regeringscommissaris voor het vluchtoord Ede, de gepensioneerde kolonel J. F. H. Mingels, had aan het bestuur van de Nederlandse Journalistenkring zijn bemiddeling verzocht voor een gezamenlijk bezoek van vertegenwoordigers der pers aan de Belgische dorpen, die onder zijn leiding daar in wording zijn op de golvende heide aan de Ginkel. En niet minder dan een veertigtal journalisten heeft gisteren aan deze uitnodiging gevolg gegeven.

Het is dan ook zeker een te waarden verschijnsel, dat onze regering bij herhaling blijkt geeft de openbare belangstelling levendig te willen houden voor de wijze waarop zij de wel uiterst moeilijke taak vervult om de nog altijd duizenden en duizenden

tellende Belgen, die uit hun verwoeste en overweldigde land over de grenzen gevlucht zijn, zo goed mogelijk te dienen met gastvrijheid.

Deze tocht door dit vluchtoord, op een wel zeldzaam vriendelijke dag van grimmige sneeuwbuien en steeds nog weer donkerder wolkendreiging, heeft ons versterkt in de overtuiging, dat speciaal de minister van binnenlandse zaken ernstig tracht om deze waarlijk toch wel zeer deerniswekkende mensen, zoveel de overheid in onze ook economisch heel ernstige tijden vermag, het bestaan op Nederlandse bodem draaglijk te maken.

En de heren, die hier nu in Ede de opdracht hebben te vervullen, om een vluchtoord te bouwen voor een negenduizend mensen, hebben ons, midden in de praktijk van hun werk, een indruk gegeven van de waarlijk dan toch ook wel uiterst zeldzame taak: uit de woeste heide, op een uur afstand van het bekoorlijke dorp, dus feitelijk buiten de samenleving gelegen, en ver van alle middelen van verkeer, in de kortst mogelijke tijd niet alleen een kleine stad uit de pluggen op te stampen, maar dit stadje ook helemaal bewoonbaar te maken, volkomen in te richten en te voorzien van alle zorgen, die deze uitgewekenen behoeven, zonder geld, zonder kleding en dekking, laat staan zonder enig huisraad, zoals zij, opgeschrikt door het oorlogsgeweld, merendeels alleen het leven hebben kunnen redden.

Zij die weten hoe moeilijk het vaak is om één huishouding in te richten, om één gezin te onderhouden, zo dat er geen redelijke gronden tot klagen overblijven – zij zullen zich enig denkbeeld kunnen vormen van de eindeloze bemoeiingen, zorgen, bezwaren en ... ergernissen, die het kost, om enkele duizenden vreemdelingen, in de abnormaal stumperige toestanden waarin de

oorlog hen brengt – duizenden mensen van allerlei aanleg, aard en stand te bevaderen en bemoederen, - mensen, wie het aan alles ontbreekt; - mensen, die zelfs de afleiding missen van de dagelijkse arbeid, - zuigelingen, zieken, schoolkinderen, jongelieden, echtparen, ouden van dagen, - daar midden op de zo meedogenloze hei: te huisvesten, te kleden, te voeden, te verwarmen, te slapen te leggen, zo nodig te verplegen, medisch te laten behandelen, te onderwijzen, hun godsdienstige behoeften te bevredigen, en hun verder op zo verscheiden gebied materieel en geestelijk het leven aannemelijk te maken.

En dan krijgt ge bijvoorbeeld de toch wel heel sympathieke verschijnselen dat een liberale regering daar een grote katholieke kerk laat bouwen, met het vergulde kruis op de toren; dat een officier ingenieur, de bouwmeester van deze dorpen, de heer Kiers, als niet-katholiek zijn volle genegenheid geeft om deze houten kerk zo stemmig en vriendelijk mogelijk te maken – wij waren toevallig getuigen van zijn moeizaam overwegen om in de toren een welluidende klok te krijgen, die daar de vesper zal kleppen over de dorpen: - dat geniesoldaten in hun vrije avonden het met piëteit gestileerde en versierde altaar hebben gemaakt uit ruwe houten planken, - en dat de Belgische missionarissen, die kardinaal Mercier hierheen heeft gezonden, met glundere eenvoud de gezelligheid prijzen van hun toch wel heel sobere, doch overal prettig ingerichte pastorie.

En dan de zorgen van de regeringscommissaris zelf, van zijn adjunct, de gepensioneerde majoor J. B. Plas, die chef is van de verplegingsdienst, van de bestuurders, en van de bouwmeester, door hun eindeloos drukke besognes, omdat op zo een gure dag de centrale verwarming nog niet goed functioneerde door de dorpen heen, zodat het te koud was in de eetzaal, waar de 2.200 eerste

bewoners nu tijdelijk samen huizen. De echt vaderlijke hartelijkheid, waarmee ze vriendelijke woordjes vinden en een verholen streling voor de zieke kinderen, die zo weldadig rustten en wel verzorgd lagen in hun witte bedjes van het ziekenhuisje, steeds door de geduldige zusters omringd. En wat een genoegens de heren zelf hadden in de inrichting van de crèches met al die aardige kleine kribben voor de zuigelingen, waaraan de kinderspeelplaats grenst – de grote kasten, die nog om speelgoed vragen van vriendelijke mensen, de wanden, waarvoor het publiek toch wat versiering moet sturen, de bankjes en de lage tafels, om prettig samen te zitten zolang het nog geen voorjaar is over de hei, onder geschoolde leiding, en onder de ogen van de eigen moeders.

Stel u toch de moeilijkheden voor: bv. om in deze tijd aan de nodige voorraad kolen te komen. “Eindelijk heb ik beslag kunnen leggen op honderd wagons” vertelde de heer Plas. Verbeeld u de schrik, toen de chef van de verplegingsdienst toevallig op een avond laat in Ede de bus lichtte en een doodlaconiek briefje vond van de nalatige bakker in het vluchtoord op een uur afstand: “het meel is op, en ik kan geen brood meer bakken”. Voor 2.200 mensen! Of dat daar plotseling op een avond, als het personeel moe is van het ingespannen werk, in opdracht van een onnadenkende burgemeester of een lichtvaardig comité, een konvooi van enkele honderden vluchtelingen in Ede uit de trein stapt, die vervoerd moeten worden, en nog niet hebben gemiddagmaald. En een andere keer staan de tafels gedekt voor een zeshonderd aangekondigde nieuwe bewoners, van wie er dan slechts tweehonderd verschijnen, zodat de heer Plas dan maar een menigte van veel duurdere blikken geconserveerde hutspot heeft ingeslagen om op dergelijke hinderlijke verrassingen voorbereid te zijn.

Nog afgezien van de interne verwickelingen, van de individuele verlangens en bezwaren onder de bevolking. Zo zijn daar in deze omgeving van wat men ambtelijk noemt “nettere mensen”, voor wie dit vluchtoord is bestemd, uit een door vluchtelingen waarlijk te lang bezwaarde stad een paar honderd uitgewekenen gezonden, die nu blijken ... laat ons zeggen: wat uit de toon vallen. De goede harmonie, de vertrouwde buurschap in de kamertjes der slaapzalen, in de tafelronden, kwam er door in gevaar. Maar hoe moeilijk is het ook om dan te gaan schiften. Toen moest, omdat een beetje scheiding toch nodig bleek, inderhaast een proviandmagazijn weer ingericht met schutten en gordijnen, om de in hun tevredenheid gestoorde “nettere” gezinnen daar tijdelijk heen te verhuizen. Maar in dit magazijn ontbreken natuurlijk de voor een woning nodige vensters. Het is er donker. Licht zal worden gemaakt. “Voorlopig – zegde lachend een madammeke – brand ik hier nu al mijn derde kaars ... maar: we zijn heel content, meneere!”

De gepensioneerde luitenant-kolonel J. J. Ph. C. Bartalotti Rijnders is chef van de geneeskundige dienst. De heer F. W. Adrian, geneesheer, en zijn ambtgenote mejuffrouw J. van der Thoorn, wonen in het vluchtoord. Mejuffrouw M. J. Persijn heeft als hoofdverpleegster de leiding over de zusters.

Met het oog op de wisselende weersgesteldheid is in beginsel aangenomen om voorlopig geen ernstige zieken in de houten barakken op het terrein te verplegen. Met ziekenhuizen te Arnhem, Veenendaal en Bennekom zijn dus overeenkomsten gemaakt tot het opnemen van deze patiënten. Het vervoer daarheen heeft zo nodig plaats per as. Een tot ziekenvervoer ingerichte automobiel maakt het mogelijk de lijdens ook liggend op een brancard derwaarts te vervoeren.

Zoals gezegd, is een uitzondering gemaakt voor zieke kinderen. Het wordt toch niet wenselijk geacht om hen zo ver van hun families te brengen.

In het vluchtoord is dus een kinderziekenhuis gebouwd, gesplitst in één afdeling voor zuigelingen en één voor oudere kinderen, voorzien van centrale verwarming en driedubbele wanden. En verder is er voor het verplegen van lijdens aan besmettelijke ziekten een afzonderlijke barak tot stand gekomen, buiten, doch in de onmiddellijke nabijheid van het gebied. De crèches met zeventig plaatsen voor liggende kinderen, en de bewaarplaats voor 140 lopende kinderen moeten eveneens de hygiëne dienen. De kinderverzorgster, die hier aan het hoofd staat, zal ook op geneeskundig voorschrift toezicht houden over de bereiding van het voedsel in de daarbij gelegen melk- en papkeuken. Zoals gezegd, kunnen de moeders in deze kinderbewaarplaats zelf hun kinderen bezig houden en hun het voorgeschreven voedsel geven.

De dagelijkse ziekdienst is op de volgende wijze geregeld: Na het ontwaken melden de zieken zich aan bij de zaalopzichters, die daarvan schriftelijke opgave doen aan de zaalchefs; deze ziekenrapporten geven toegang op het daarvoor vastgestelde uur tot een der beide wacht- en spreekkamers, de ene bestemd voor personen beneden, de andere voor die boven de 12 jaar. Voor het observeren van lichte zieken, die na een of twee dagen of hersteld, of ernstiger ziek zullen zijn, zijn in elke slaapbarak (met 64 afdelingen) twee afdelingen afgescheiden en voorzien van ziekenbedden. Hier worden zij door de verpleegsters bezocht. Op het terrein is zowel overdag als 's nachts steeds een geneeskundige aanwezig voor het verlenen van hulp in spoedeisende gevallen.

Voor de kraamvrouwen is een contract gesloten met de verloskundige van de gemeente. De aanstaande moeders worden tevoren geneeskundig onderzocht en enige tijd voor het tijdstip der vermoedelijke bevalling bij daartoe bereid en geschikt bevonden inwoners van het dorp onder dak gebracht. Verder zijn afspraken gemaakt met geneesheren-specialisten op verschillend medisch gebied te Arnhem tot het verlenen van raad en hulp bij voorkomende gevallen, waar dit nodig blijkt. Op het terrein staat een desinfectie-oven, afgestaan door de centrale gezondheidsraad, tot het ontsmetten van verdachte goederen.

Maar, zoals gezegd, de plannen en instructies getuigen van het oprechte voornemen om het hier op de duur voor de bewoners van de dorpen zo zorgvuldig mogelijk te beschikken. Doch tot heden toe is het meeste nog in aanleg. Scheldedorp, Maasdorp, Leiedorp zijn het verst opgeschoten; het vierde dorp in het vierkante vluchtoord, dat door de Koningin Wilhelmina en de Cort van der Lindenlaan kruisgewijs wordt doorsneden, zagen wij nog grotendeels liggen in de vorm van planken – hoe moeilijk kon ook dat hout bemachtigd worden – en van de ruwe spanten.

Maar toch is er hier in korte tijd snel werk verricht, als men nagaat, dat kolonel Mingels op 1 december benoemd werd tot regeringscommissaris, en dat de voorbereiding veertien dagen later zo ver was, dat luitenant Kiers reeds de eerste spade in de hei kon steken, en de Edese waterleiding haar voorziening begon. En toen de inrichting in het oproepen van gegadigden voor al die leveranties, beddengoed, keukeninstallaties, eet- en drinkgerei, levensmiddelen, brandstof, meubilering, enz. voor de verschillende barakken, waar thans triomfantelijk beroemde Belgische namen op prijken, om ze van elkaar te onderscheiden: Hendrik Conscience, Aug. Snieders, Willem de Mol, Camille Lemonnier, enzovoort.

De raad der bestuurders administreerde, confereerde, vaak tot laat in de avond. Zo werd er besloten, dat hier in deze open vlakte, open liggend op alle winden, de slaapzalen een paar uur voor het opstaan en het naar bed gaan verwarmd moeten worden. De bezwaren van kachels waren overwegend, maar de gewenste centrale verwarming voor vier dorpen ingericht te krijgen, dat bleek in de technische uitvoering geenszins eenvoudiger.

Door dit alles heen was te voorzien, dat bij al deze inspanning toch 15 januari veel te vroeg zou zijn om het eerste dorp te betrekken. En nog is het een wonder dat men de 1^e februari reeds enige vluchtelingen uit Arnhem heeft kunnen opnemen.

“Bovendien”, zo deelden de heren ons mee “ondervonden wij een grote afkeer van de vluchtelingen om hier bij ons te komen in het kamp. Daar droeg niet weinig toe bij de overdreven zorg van sommige commissieleden voor de zich onder hun vleugels koesterende uitgewekenen. Urenlange besprekingen waren nodig om deze filantropische dames en heren te overtuigen van de ongerijmdheid van hun bezwaren, en van de waarheid dat het opnemen van deze mensen in het vluchtoord een dringende eis was tegenover regering en volk ...”

En telkens nieuwe moeilijkheden deden zich voor. Zo was aanvankelijk bepaald dat de bewoners van ieder der slaapzalen aan dezelfde tafel zouden eten. Dat ging eerst heel goed, zolang vooral vluchtelingen uit éénzelfde plaats hun intocht deden. Maar later kwamen ze van heinde en verre opzetten. Toen moesten noodzakelijk aan elkander vreemde elementen worden samengebracht. En naarmate de toevloed groter werd, bleek het stelsel minder goed. Sommigen profiteerden ervan om zich meer porties eten toe te eigenen dan hun toekwamen, zodat er een

enkele dag voor anderen weinig of niets overbleef en dan moest er voor hen opnieuw gekookt worden.

Daarom zullen in het vervolg de maaltijden worden gebruikt als in een groot restaurant. Er wordt nu een deel van de eetzaal afgerasterd, waar het eten warm wordt gehouden in grote hooikisten. Aan de verschillende loketten zijn de porties verkrijgbaar voor volwassenen en kinderen. En naar vrije keuze kunnen de mensen ze daar krijgen binnen een vastgestelde tijdsruimte. Iedereen krijgt hiervoor een kaart voor een bepaald aantal maaltijden, kaarten voor de groten, voor kinderen van 5-12, en beneden de 5 jaar, allemaal verschillend van kleur. Bij de afgifte van een portie eten wordt de kaart geknipt. En zo zal, hoopt het bestuur, elkeen krijgen wat hem toekomt.

Ook voor het onderwijs zal hier zeer gedetailleerd gezorgd worden. Voorlopig zijn vier interne Belgische onderwijzers aangesteld en vier Belgische nonnen; onderwijzeressen zullen volgen, om in de vier scholen les te geven. Twee van die scholen naderen hun voltooiing. Binnen een paar weken wordt de industrieschool geopend, waar onderwijs zal worden gegeven in kantwerken, naaien, kostuumnaaien, schoenmakerij, allereerst voor de nodige reparaties. En als er geschikte ambachtslieden zijn, zullen onder hun leiding nieuwe cursussen worden ingericht. De heer Ch. Jenkinson, hier ter stede, vertegenwoordiger van het Rockefeller-fonds, heeft reeds de nodige naaimachines, stoffen en wol om te breien toegezegd.

Een stoomwasserij is in aanbouw, om het goed hygiënisch behandeld te krijgen. Daartoe wordt het lijfgoed van de bewoners genummerd, wat tevens een overzicht geeft over hetgeen zij nodig hebben. Het Amerikaanse fonds zorgt voor de onderkleding. En in

deze wasserij, onder deskundige leiding, worden vrouwen en mannen uit het kamp tewerk gesteld tegen een vergoeding van 25 cent bij een achturige werkdag.

Dat is dus mede een middel om de mensen aan arbeid te helpen. Verder worden zij ingedeeld voor het huishoudelijk werk, en dan maakt men zoveel mogelijk gebruik van de aanwezige krachten om al wat er voorkomt te laten verrichten door de Belgen. En het vierde dorp, met de voornaamste gebouwen, wordt dan geheel opgetrokken door luitenant Kiers in eigen beheer. Ieder die wil, vindt hier dus een taak. Trouwens, reeds thans zijn een tweehonderd vluchtelingen met grondwerk en ambachtswerk dagelijks bezig. Zo ook bij de centrale verwarming, de elektrische centrale voor verlichting in de keuken, enzovoort.

En dan moeten er nog verrijzen: een badinrichting voor 46 douchebaden, een kinderziekenhuis, de industrieschool, een onderwijzerswoning, een kapperswinkel, een wachtlokaal voor de bezoekers ... Het is een kleine stad, nietwaar?

Terwijl de regeringscommissaris vandaag met de minister een plan zou overleggen om in het vierde dorp een hotel te stichten voor aanvankelijk 125 vluchtelingen van "betere stand", die daar, zo mogelijk tegen kleine vergoeding, kunnen wonen. Daar komen dan naast de eetzaal een paar recreatiezalen. Trouwens, de grote ontspanningszaal voor de bewoners van de drie dorpen is al klaar. De kantine is reeds verpacht. En behalve gewone spellen komen er een paar biljarten te staan, een piano en een orchestrion. De vrouwen krijgen een societeitslokaal ... apart. Plannen voor het vormen van muziek- en zangverenigingen zijn in wording ...

Van de triestige sneeuwdag in het overal door het bouwen nog wat ontredderde vluchtoord namen wij dan ook de zonnige indruk mee dat hier in Ede met de hartelijkste toewijding voor de vluchtelingen wordt gezorgd. En gaarne aanvaardden we de uitnodiging van onze vriendelijke gastheren om over een paar maanden als alles klaar zal zijn nog eens terug te komen in de Belgische dorpen, wanneer daar de komende lente de hei en de bossen weer zal maken tot een van de bekoorlijkste plekjes van ons land.

Nieuw Vrouwenleven meldt, dat het plan bestaat, in het vluchtoord te Ede een soort industrijschool te stichten, met aan het hoofd daarvan een Nederlandse vrouw met takt en talent van organiseren.

3 maart 1915

Het comité te Haarlem, dat nog ongeveer 1100 Belgische vluchtelingen onder zijn hoede heeft, had tegen gisterochtend een vergadering voor de uitgewekenen uitgeschreven, waarin de leider van het bureau, de heer H. Stinis, allen, die zonder ernstig bezwaar naar België kunnen terugkeren, op het geweten drukte, dat het hun plicht was, dit te doen, om in handel of landbouw mee te werken aan de wederopleving van hun vaderland.

4 maart 1915

Het correspondentschap van de Nederlandse Bank te Breda zal terug de gelegenheid bieden, eenmaal per week, voor Belgische vluchtelingen geld te wisselen tegen de koers van 47.75.

Er zullen, in verband met voorgekomen fraude, strengere maatregelen dan vroeger tegen misbruik worden toegepast.

Het verkeer in België.

Het Antwerpse Centraal Bureau voor inlichtingen aan vluchtelingen, Kunstlei 64 te Antwerpen, maakt bekend, dat met 1 dezer nieuwe verordeningen inzake het verkeer en het paswezen in België zijn in werking getreden.

Van deze verordeningen zijn van belang voor vluchtelingen en Nederlanders de volgende bepalingen:

In België: Paspoorten zijn nodig voor verkeer per spoor, tram, rijwiel, schip, wagen (buiten de steden) en voor voetgangers slechts nog in de provincies Antwerpen, Limburg, de vestingskringen Luik, Verviers, Doornik, zomede voor het verkeer vanuit het gebied, waar paspoorten voorgeschreven zijn.

Tussen België en Nederland: Slechts de Pascentrale te Brussel, Antwerpen, Hasselt, Luik en Verviers en de Pascentrale te Turnhout mogen paspoorten naar Nederland afgeven.

Bewoners der grensprovincies moeten zich, voor het verkrijgen van een pas, vervoegen bij de Pascentrale in hun provincie. Passen naar Nederland en terug worden alleen afgegeven, wanneer het doel der reis betreft een zeer belangrijke aangelegenheid van openbaar belang en in dringende private aangelegenheden van vertrouwbare personen. Deze aangelegenheden worden nauwkeurig onderzocht. De geldigheidsduur van een pas is ten hoogste veertien dagen. Uitzonderingsgevallen en herhaalde reizen mogen alleen toegestaan worden door de gouverneur-generaal te Brussel.

Tussen Nederland en België: Het Duitse gezantschap in Den Haag, de consul-generaal te Amsterdam en de Duitse viceconsuls (Pasagenten) te Rotterdam, Vlissingen, Roosendaal, Maastricht,

Terneuzen, geven paspoorten af. De door hen afgegeven paspoorten gelden alleen voor de reis naar België, niet voor de terugreis. Het generaal-gouvernement alleen kan in uitzonderingsgevallen afwijking toestaan. Passen mogen afgegeven worden aan alle Belgen, met uitzondering van misdadigers, ontuchtigen enz. De terugreis werd afgeraden aan inwoners van verwoeste plaatsen, echter niet geweigerd.

De terugreis van Belgen en neutralen zal vergemakkelijkt worden door legitimatiebewijzen, te verstrekken aan personen, die deze niet bezitten.

Vluchtelingen: Dringend wordt aan onbemiddelde vluchtelingen afgeraden terug te komen. In ieder geval moeten vrouwen en kinderen niet meekomen vóór geregelde arbeid gevonden is. De toestand is nog zodanig, dat in het algemeen geen geregelde arbeid te bekomen is voor losse werklieden. Vertegenwoordigers van dagbladen, van welke nationaliteit ook, ontvangen slechts dan paspoorten wanneer zij in het bezit zijn van machtigingen van de opperste legervoering of van de generale staf te Berlijn. Paspoorten voor bezoek aan krijgsgevangenen in Duitsland worden absoluut niet meer verstrekt.

Bijzondere regelingen worden in het belang van de kleine landbouwers in de grensgemeenten gemaakt. Deze hebben slechts tot doel de akkerbouw mogelijk te maken of wel gemeentebelangen te dienen. De mogelijkheid bestaat echter dat, bij overtreding of misbruik, de grensvelden voor de akkerbouw ontoegankelijk gemaakt worden.

Kosten: In het gebied van het generaal-gouvernement kost iedere passierschein twee mark; naar streken buiten dit gebied zes mark.

Voor paspoorten, langer dan 14 dagen geldig, wordt de prijs verdubbeld.

Voor automobielen (streng beperkt verkeer) in het geoccupeerde gebied, 20 mark met inbegrip van de chauffeur, voor iedere acht dagen.

Verlof om mee te rijden: 10 mark per keer of voor een geldigheidsduur van 8 dagen. Naar streken buiten het geoccupeerde gebied respectievelijk 40 mark en 20 mark.

Voetgangers betalen 10 centiemmen per paspoort en 1 F voor ieder maandpaspoort.

Paspoorten, waarvan de geldigheidsduur verstreken is, moeten ingeleverd worden:

- a. Onmiddellijk na afloop van de geldigheidsduur, wanneer het paspoort voor heen- en terugreis ingevuld is, of onmiddellijk bij de terugkeer;
- b. Per post binnen 10 dagen na afloop van de geldigheidsduur, wanneer het paspoort enkel voor een heenreis geldig is (uitgezonderd voor Zwitserland, Italië, Spanje en over zee).

In geval het paspoort voor een reis naar Holland dient, is dit binnen drie dagen in te leveren bij een keizerlijk Duits consulaat.

Verzuimen of overtredingen worden bestraft met 10 mark boete of gevangenisstraf en weigering van verder paspoorten.

5 maart 1915

Belgische kinderen.

De heer Kellenaers, van het R. K. Huisvestingscomité te Leiden, is gisteren weer naar België vertrokken. Hoogstwaarschijnlijk zal hij bij zijn terugkeer een twintig Joodse weesjes uit Antwerpen meebrengen.

Onlangs was aan de te Leeuwarden vertoevende en van rijkswegen ondersteunde Belgische vluchtelingen kennis gegeven, dat zij vóór 4 maart naar België moesten terugkeren of zich in een vluchtoord laten opnemen.

Naar wij thans vernemen, is het vertrek voorlopig uitgesteld. Slechts een tiental was vertrokken.

6 maart 1915

Men schrijft ons uit Middelburg, dat de regeringscommissaris voor het vluchtelingenwezen jhr. Ruys van Beerenbrouck, na een bezoek aan de instellingen voor de Belgen, die van rijkswegen hier onderstand genieten, verklaarde, zijnerzijds niet op de ontruiming van Middelburg te zullen aandringen, met uitzondering voor de ongehuwde mannen, die hier werkloos rondlopen, terwijl men hen in de kampen aan het werk zet.

Het vluchtelingencomité heeft een brief van de burgemeester gekregen, waarin deze verklaarde niet langer de beschikking te kunnen laten over de manège en het gymnastieklokaal op de Groenmarkt.

Tengevolge hiervan zal op het einde der volgende week een 200 à 300-tal armlastige vluchtelingen van hier naar het kamp te Uden vertrekken. Er blijven er dan nog ongeveer 800 over.

Gisteren hebben mevrouw Cort van der Linden, mevrouw Loudon, mevrouw Van Suchtelen van de Haere en mej. Thorbecke, een bezoek gebracht aan het vluchtoord Ede.

Verder is dit vluchtoord bezocht door mej. P. M. Ker, de heer Philip Burt en de heer Fred. Rowntree, leden van de Society of Friends of England. Deze vereniging heeft toezegging gedaan van een gift van 1000 gulden tot oprichting van een bibliotheek.

De liefdezusters-onderwijzeressen uit Turnhout zijn donderdag in het vluchtoord aangekomen; gisteren werd de naai- en kantwerkschool geopend.

9 maart 1915

Aan 500 vluchtelingen te Haarlem is kennis gegeven, dat zij deze week vrijwillig naar België hadden terug te keren of dat zij anders maandag aanstaande naar een der kampen zouden worden overgebracht.

Naar aanleiding van de mededeling aan de Belgische vluchtelingen te Haarlem, dat aanstaande maandag ten minste 500 van hen naar België moeten zijn teruggekeerd, en dat zij anders naar een kamp zullen worden overgebracht, hebben zich heden 70 uitgewekenen aangemeld om donderdag naar België terug te keren.

Belgische kinderen.

Hedenochtend is de heer Kellenaers van het Leidse R. K. Huisvestingscomité, met 102 kinderen uit België te Roosendaal aangekomen. Deze kinderen zijn grotendeels afkomstig van het zwaar beproefde platteland der provincies Oost-Vlaanderen en

Antwerpen, en wel vooral uit de dorpen Wilrijk, Deurne, Grembergen, Lebbeke en Waasmunster.

Vooraf de kinderen uit deze laatste plaats, waar de armoede groot is, zagen er ellendig uit.

De kinderen werden voor de nacht van maandag op dinsdag liefdevol opgenomen en verpleegd door het Belgische Rode Kruis in de Kievietstraat te Antwerpen. Dit nieuwe doorgangshuis is een grote aanwinst voor het comité.

De kinderen zijn uit Roosendaal onder geleide vertrokken naar Sint Oetenrode, Boxtel, Sevenum en Echt, waar ze allen bij particulieren geplaatst worden.

10 maart 1915

Gisteren namiddag heeft er een langdurige conferentie plaats gehad tussen de Belgische minister van wetenschappen en kunsten, de heer Poulet, en de heren Otto, Delhez en Verviers, voorzitter, vicevoorzitter en secretaris van de centrale commissie voor het onderwijs aan de uitgewekenen, en daarna tussen genoemde heren en de generaal Dossin en majoor Mamet. Het eerste onderhoud liep in hoofdzaak over de vraag, hoe op de beste wijze de medewerking te verkrijgen is van de Belgische onderwijzers, die in Nederland vertoeven, voor het onderwijs aan de kinderen der Belgische uitgewekenen, en over de verhouding van deze onderwijzers tot de gemeentebesturen.

Aan de Bijbank der Nederlandse Bank alhier word van a.s. vrijdag af aan Belgische uitgewekenen alleen Belgisch geld gewisseld, wanneer zij in het bezit zijn van een identiteitskaart, afgegeven door het consulaat generaal van België alhier.

Van Belgische zijde.

Het Belgische gezantschap in Den Haag deelt het volgende mee:

Belgisch comité voor leningen en voorschotten. Te 's Gravenhage is een comité voor leningen en voorschotten opgericht, waarvan erevoorzitter is baron A. Fallon, gezant van België, terwijl het voorzitterschap wordt bekleed door prins Albert de Ligne, gezantschapsraad van België. Leden van het comité zijn de heren Rombouts, burggraaf A. Simonis, Goffart en Dierckx.

De bureaus zijn gevestigd in de Jan van Nassaustraet 57, en, met uitzondering van zaterdagmiddagen en zondagen, geopend van 10 tot 12 en van 2 tot 4 uur.

Het comité betaalt voorschotten op opeisbare schuldvorderingen ten laste der Belgische bestuurslichamen (pensioenen, betalingsmandaten, opvorderingsbons van paarden en automobielen, lijfrenten van het pensioenfonds) en leningen op effecten van de Belgische Nationale Schuld, van overgenomen spoorwegen, van het fonds voor door de staat verschuldigde jaarlijkse uitkeringen, op obligaties van provincies, gemeenten, lokaalspoorwegen en van het gemeentelijk krediet.

Afgevaardigden van het comité zullen zich ten spoedigste naar de voornaamste centra van uitgewekenen begeven, ten einde de belanghebbenden mondeling alle gewenste inlichtingen te verstrekken. De plaatsen, welke zij zullen bezoeken en het tijdstip van hun bezoek aan ieder van die plaatsen, zullen binnen enkele dagen worden bekend gemaakt.

11 maart 1915

Vanwege het beheer van spoorwegen, posterijen en telegrafen van de Belgische staat zullen aanstaande maandag te Leiden en in Den Haag en aanstaande dinsdag te Nunspeet betalingen over de maand januari plaats hebben.

De Duitse soldaat F. D. K., die in het begin van augustus voor Luik ernstig werd gewond, en na een verblijf van enige weken in een ziekenhuis aldaar op eigen dringend verzoek naar Maastricht is vervoerd, is hedenmorgen op Calvarienberg aldaar overleden.

12 maart 1915

Belgisch Leen- en Voorschotcomité.

Afgevaardigden van het Belgisch Leen- en Voorschotcomité zullen ter beschikking staan van belanghebbenden om de nodige inlichtingen te verstrekken en de aanvragen voor leningen en voorschotten in ontvangst te nemen, in de Belgische consulaten: te Vlissingen, maandag 15 dezer; in Terneuzen, dinsdag 16 dezer; te Roosendaal, woensdag 17 dezer; te Breda, donderdag 18 dezer, en te Maastricht, vrijdag 19 dezer.

16 maart 1915

Werkzoekenden in België.

Het is gebleken, dat zich zowel bij het consulaat-generaal der Nederlanden te Antwerpen als bij het comité voor uitgeweken Nederlanders aldaar telkenmale Nederlanders aanmelden, die, in de hoop te Antwerpen welk te zullen vinden, daarheen waren gegaan, doch na in die verwachting te zijn teleurgesteld, geld wensen om naar Nederland terug te keren.

In verband daarmee vestigt de minister van buitenlandse zaken er de aandacht van belanghebbenden op, dat de kans om te Antwerpen werk te zullen vinden nog zeer gering is, zodat zij, die geen voldoende zekerheid hebben aldaar in hun onderhoud te zullen kunnen voorzien, ernstig wordt afgeraden zich naar genoemde plaats te begeven.

Wie zich thans naar België begeeft om aldaar werk te zoeken moet er zich rekenschap van geven, dat hij dit doet geheel op eigen risico en kan er niet op rekenen dat hij, indien hij het doel van zijn reis niet bereikt, door de Nederlandse consulaire ambtenaren in België zal worden ondersteund of naar Nederland teruggezonden.

De centrale commissie tot behartiging van de belangen der naar Nederland uitgeweken vluchtelingen deelt mede, dat aan het secretariaat een algehele herziening heeft plaats gehad van de registratie van de vluchtelingen met het oog op de vele veranderingen in woonplaats, welke er in de laatste tijd zijn voorgekomen. Dank zij de grote medewerking, die de commissie van de autoriteiten mocht ondervinden, is het mogen lukken een zo zuiver mogelijke opgave te verkrijgen van de ruim 600 gemeenten, waar zich op het ogenblik nog vluchtelingen bevinden. Ook van de vluchtoorden werden opgaven ontvangen. In enkele der grotere gemeenten, zoals Rotterdam en 's Gravenhage, moest een geheel nieuwe registratie worden ter hand genomen.

Het aantal aanvragen belooft per week nog steeds meer dan 500; in de afgelopen week konden omtrent 600 families juiste gegevens worden verstrekt.

In totaal werden 10.200 families gevonden, omvattende ongeveer 40.000 personen; er kwamen in ongeveer 16.000 aanvragen, omvattende 65.000 personen.

Het registratiebureau, dat gevestigd is in Den Haag, Plein 27, is dagelijks tot 's avonds 10 uur geopend; alle schriftelijke aanvragen dienen te worden gericht aan het secretariaat der regeringscommissie, Lange Voorhout 45, Den Haag.

17 maart 1915

Passen voor België.

Naar de minister van binnenlandse zaken is medegedeeld, komt het dikwijls voor, dat de kosten, vallende op de passen, die de repatriërende Belgische vluchtelingen nodig hebben, betaald worden door steuncomités of gemeentebesturen.

Voor zover het armlastige uitgewekenen betreft, worden deze passen echter gratis afgegeven, zowel door de consulaten te Vlissingen en te Rotterdam als door het consulaat-generaal te Amsterdam.

De Pass-stelle te Roosendaal geeft de passen gratis af op een verklaring van het provinciaal comité voor Noord-Brabant tot het verlenen van hulp en ondersteuning aan naar Nederland uitgeweken vluchtelingen, afdeling te Roosendaal, Brugstraat 61.

Is voor de passen betaald, dan levert dit voor de belanghebbenden nog dit nadeel, dat zij, gaande naar Antwerpen, voor het traject Essen-Antwerpen moeten betalen, terwijl reizigers, die een gratis pas hebben ook een gratis plaatskaart voor dat traject ontvangen.

De minister heeft de commissarissen der Koningin verzocht het bovenstaande spoedig ter kennis te brengen van de burgemeesters en van de steuncomités.

Belgische kinderen.

Mevrouw Kellenaers van het R. K. Huisvestingscomité te Leiden is gisteren, met mevrouw de la Faille, uit Antwerpen, uit België te Roosendaal aangekomen met 93 Belgische noodlijdende kinderen; 20 uit Leuven, 25 uit Lier en de overigen uit Dendermonde, Zele, Mortsel, Herent en Itegem. Deze kinderen werden geplaatst bij particulieren te Weert, Nijmegen, Venray en Zwolle.

Passen voor België.

Het Antwerps Centraal Bureau voor inlichtingen aan vluchtelingen, te Roosendaal, deelt het volgende mede omtrent de voorwaarden, waarop het Duitse consulaat aldaar passen aflevert voor België.

Voor de reis naar België worden onder de volgende voorwaarden Bescheinigingen en Ausweise afgegeven en paspoorten geïssueerd.

Voor Belgen:

1° Als legitimatiepapieren worden erkend: identiteitskaarten, paspoorten, trouwboekjes, bewijzen van inschrijving in een Belgische gemeente, spaarbankboekjes en dergelijke. Bovendien bewijzen van de burgemeester over de tijd, die men in Holland als vluchteling is ingeschreven.

2° Het is noodzakelijk, zich persoonlijk alhier te vervoegen en een goed gelijkend portret uit de laatste tijd mee te brengen. Thans door de Belgische consulaten of het gezantschap afgegeven passen of Ausweise zijn niet nodig.

Voor Nederlanders: Er moeten worden voorgelegd:

1° Een buitenlands paspoort, voorzien van een goed gelijkend portret uit de laatste tijd. Het portret moet evenals de handtekening van de houder door de burgemeester van de plaats van verblijf gelegaliseerd worden.

2° Een bewijs, afgegeven door de burgemeester of de politie van de plaats van verblijf, dat de houder van de pas een betrouwbaar persoon is. Het is noodzakelijk, dat de houder van het paspoort persoonlijk verschijnt. In ieder geval heeft de houder van de pas zijn reisdoel geloofwaardig te maken en te bewijzen. De Bescheiniging is slechts voor één heenreis geldig.

De kosten voor het viseren van de pas en voor de Bescheiniging bedragen samen fl. 5.40.

Het pasbureau is geopend van 9 tot 12 u en van 14 u 30 tot 17 uur.

Er kan echter geen zekerheid gegeven worden, dat men op de dag van aanvraag geholpen wordt.

Men schrijft ons:

De laatste dagen komen er uit het land van Luik weer veel Belgische jongelingen de Nederlandse grens over, die dan te Maastricht paspoorten voor Vlissingen halen. Dit zal wel zijn oorzaak vinden in de bekendmaking van de Duitse militaire overheid in alle kleine plaatsen en dorpen, dat vóór donderdag 18 dezer alle Belgen van 16 jaar af tot een bepaalde leeftijd zich moeten komen melden. Elk krijgt dan een identiteitsbewijs en moet op vastgestelde tijden verschijnen. De gevluchte Belgische jongelingen komen meestal aan 's nachts of 's avonds laat en zitten van onder tot boven vol

modder, zodat men kan aannemen, dat zij kruipend de grens hebben overschreden. Heel gemakkelijk gaat dit anders niet. De wegen zijn 's avonds hel verlicht en tussen twee lichten staat weer een post. Ook kruisen de uhlanen door velden en wegen en brengen iedereen mee, die niet op de toegestane weg loopt, maar op zijpaden of velden marcheert.

18 maart 1915

Sedert half september tot heden heeft de Nederlandse Bank te Maastricht voor de Belgische vluchtelingen ongeveer 1.800.000 frank tegen Nederlands geld ingewisseld.

19 maart 1915

De Rockefeller Foundation verschaft ook te Schore (Zeeland) bezigheid aan de naaisters en breisters onder de aldaar aanwezige Belgische vluchtelingen. De tijdelijk onbewoonde pastorie der Ned. Herv. Kerk dient tot werkplaats, waarin ongeveer 40 vrouwen en meisjes allerlei kledingstukken ten behoeve van de te Schore en elders verblijvende vluchtelingen vervaardigen. Het totaal ondersteuning behoevende Belgen te Schore is nog ruim 400.

20 maart 1915

Ingediend is een wetsontwerp, waarbij wordt voorgesteld de post op de begroting van binnenlandse zaken voor kosten van onderhoud van en verdere uitgaven voor uitgewekenen naar Nederland met 3 miljoen gulden te verhogen.

Steun voor Belgische onderwijzers.

Het internationaal bureau van onderwijzersverenigingen heeft tot 15 dezer voor steun aan collega's, slachtoffers van de oorlog, fl. 68.919,97 ½ en 8 frank.

De Belgische minister van kunsten en wetenschappen, de heer Pouillet, heeft in gezelschap van dr. G. Oosterbaan, inspecteur bij het staatstoezicht op de volksgezondheid, een bezoek gebracht aan het vluchtoord te Hontenisse. Hij werd te Walsoorden verwelkomd door de waarnemende regeringscommissaris dr. R. Verdegen, en heeft, rondgeleid door de heer Caunnaert, de ziekenbarakken, de eetzaal, de slaaplodsen en de laatste overblijvende tentjes bezocht.

Aan de waarnemende regeringscommissaris heeft hij zijn hoge waardering te kennen gegeven voor de toewijding en de opofferingsgeest van allen, die de belangen der vluchtelingen in het vluchtoord behartigen.

De minister heeft het noenmaal gebruikt bij mevrouw de barones K. J. A. G. Collot d'Escury, wie hij zijn dank betuigde voor hetgeen de familie Collot d'Escury voor zijn landgenoten gedaan heeft.

Het Nederlands (Haags) correspondentiebureau meldt:

De heer W. A. van der Veen, voorzitter van het Antwerps Centraal Bureel voor Vluchtelingen, was zo welwillend in een persgesprek een en ander mede te delen over zijn bevindingen in België.

Op de vraag hoe het er in België uitziet, antwoordde de heer Van der Veen, wel het hangt af van welk standpunt men de toestand in België beziet. Een Hollandse jonge dame, die via Brussel naar Zwitserland ging, liet ons weten "dat het haar erg was tegengevallen en zij zelfs niet eenmaal was gevangen genomen".

Voor deze jonge dame ziet het er in België saai uit, zo gewoon, net als bij ons. En voor de vluchteling, die uit Engeland terugkeert, daar wonderbare verhalen heeft verteld en zijn landgenoten, als halve Duitsers is gaan beschouwen, is het een hele verrassing als hij, teruggekomen, de vrije en ongedwongen bespreking van publieke zaken hoort, en bemerkt dat de Duitse overheid zich daar heus niet mee bemoeit.

De overdreven verhalen in het buitenland verspreid omtrent geweld en druk en vreselijke straffen, vervoer der mannen naar Duitsland, zijn gewoonweg superdwaas, en van hetzelfde kaliber als het sprookje dat Brussel ondermijnd is om te worden opgeblazen.

En dan de 50.000 F boete de stad Antwerpen opgelegd?

Men moet, zo antwoordde de heer van der Veen, iemand die neutraal is, en bovendien in België buiten de partijen moet staan, niet te veel vragen stellen. Dat is lastig. Ik geloof graag, als men het zegt, dat deze boete op de Belgen in Holland indruk heeft gemaakt. Wij kennen echter de gegevens niet waarop de Duitse overheid die beslissing heeft genomen, en kunnen deze dus ook niet beoordelen.

U is toch van mening nietwaar, dat de bevolking zich goed en verstandig gedraagt?

Zeer zeker, meende de heer van der Veen. Dat enige kwajongens in Antwerpen zich minder goed gedroegen, is iets, dat kwajongens eigen is, ook in vreedstijd. En dat het aanplakken van Duitse overwinningen door de Belgen minder aangenaam ontvangen wordt, is begrijpelijk. Maar dat bewijst niet, dat de bevolking zich minder goed gedraagt. Het kunnen heel goed slechts 1 of 2 personen geweest zijn, die de biljetten hebben afgescheurd of verminkt.

Gaan er veel vluchtelingen terug, zo vroegen wij de heer Van der Veen.

Ja, ze komen thans België binnenstromen. Ook worden er weer zaakjes gedaan en komt men om zijn belangen te verzorgen. Bovendien, nu de postdienst weer enigszins is hersteld, ontvangt men persoonlijk berichten, die naar huis doen verlangen. Al is het huis vaak ... een puinhoop. De stemming is steeds hoopvol en vaak schud ik het hoofd en vraag me af: "wat van die mensen zonder een cent op zak moet worden."

Zij weten zich echter vrijwel naar de omstandigheden te schikken. Bovendien, de Belgische arbeidersklasse is een goed volkje, opgewekt, vol levenslust en goedhartig. Ze helpen elkaar voort.

Ook de meer welgestelden komen langzamerhand weer terug. Wij zien die gaarne komen om werk te verschaffen en geld te laten verdienen aan de werklozen en armen. Er is ook, zo vervolgde de heer van der Veen, niets wat hen terug zou houden. Het verkeer is in het binnenland geheel vrij en als er straks in de grensprovincies faciliteiten komen ten opzichte van het verkeer en beschermende maatregelen ten behoeve van de industrie, landbouw en veeteelt in toepassing te komen, dan krijgen de betere elementen onder de bevolking ten minste een kans hun huisgezinnen te onderhouden. Nu zijn de werklozen van de demoraliserende armenzorg afhankelijk.

Vol lof is de heer van der Veen over het Committee for Relief, dat onder Amerikaanse leiding staat. Het is gewoon de redding van de bevolking in België, dat zonder deze hulp, volgens de heer van der Veen verloren zou zijn geweest. De taak is buitengewoon omvangrijk en moeilijk,

25 maart 1915

In de laatste dagen zijn ongeveer 50 Belgische uitgewekenen uit Nijmegen over Roosendaal naar België teruggekeerd. De nog te Nijmegen verblijvende behoeftige Belgen, ongeveer 250, worden dezer dagen naar het vluchtoord te Ede overgebracht.

Automobielambulance voor de gewonde Belgen.

Men schrijft ons:

Het vervoermateriaal van de dienst van het Belgische Rode Kruis heeft behoefte om aangevuld te worden.

Een der vaderlandslievende ondernemingen, die het meest in de belangstelling der Belgische vluchtelingen in Nederland wordt aanbevolen, zal ontegenzeggelijk zijn de zending van voertuigen voor de dienst van het Rode Kruis.

Om dit plan ten uitvoer te brengen heeft zich een Belgisch comité tot aankoop van ambulance-automobielen gevormd.

Een ambulance-automobiel, geheel uitgerust, zal ongeveer fl. 5000 kosten.

Het werk staat onder beschermheerschap van baron Fallon, gezant van België te 's Gravenhage, erevoorzitter; de heer Ferd. Fléchet en prins Albert de Ligne, voorzitters; de heren A. Buysen, Kamerlid; H. de Nimal, advocaat; J. François, industrieel; Vicomte Simonis, dr. Terwagne, kamerlid, en Frans van Cauwelaert, kamerlid.

Het hoofdbestuur, gevestigd in Den Haag, is als volgt samengesteld: voorzitter: baron de Royer de Dour de Fraula; ondervoorzitters: M. Laloux en L. Delhez; algemeen secretaris: P. Delleur, ingenieur;

penningmeester: G. Henrijean; leden: dr. Dallemagne en dr. Wybauw.

De afgevaardigden der reeds opgerichte plaatselijke subcomités zijn de heren G. Blum, hotel Boston, Amsterdam; F. Poswick, Tongerstraat te Maastricht; Van den Brouke, Nieuwstraat 37, Oostburg (Zeeland).

Het algemeen secretariaat is gevestigd Frederikstraat 10 te 's Gravenhage.

Alle giften, hoe klein ook, zal het comité met dankbaarheid aanvaarden.

26 maart 1915

Britse vrouwen en kinderen.

In twee rijtuigen van de Belgische staatsspoor, gekoppeld in de Nederlandse trein, zijn gisteren namiddag te 4 uur aan het station Delftse Poort alhier aangekomen 48 Engelse dames en kinderen, die tot nog toe in België verblijf gehouden hebben, voornamelijk te Brussel, Bergen en Jemappes. Er waren ook twee nonnen bij uit het Ursulinenklooster te Melsbroek bij Brussel. Deze nonnen hadden drie kinderen onder hun hoede.

In opdracht van de Britse legatie te 's Gravenhage is de heer T. A. T. de Villiers, attaché bij deze legatie, met zijn echtgenote, de Engelse dames en kinderen, allen blijkbaar behorend tot de burgerstand tot Essen tegemoet gegaan, van waar zij verder onder zijn geleide de verdere reis maakten.

Bij aankomst hier zijn de vreemdelingen door de dames van het Stationswerk ontvangen en in het St. Anthoniusgesticht ontvangen

en in het St. Antoniusgesticht en enige tehuizen ondergebracht. Zodra mogelijk vertrekken allen naar Engeland.

27 maart 1915

Te Hansweert is de school voor de kinderen van Belgische vluchtelingen gisteren door de burgemeester Dominicus geopend. Er is plaats voor ongeveer 400 kinderen; de lessen worden gegeven door 4 onderwijzers en 2 onderwijzeressen.

28 maart 1915

Vanwege het beheer van spoorwegen en post en telegrafien van de Belgische staat zullen betalingen over de maand februari geschieden: te Breda op dinsdag 6 april, te Utrecht op zaterdag 3 april, te Leiden op zaterdag 10 april, in Den Haag eveneens op zaterdag 10 april en te Nunspeet op dinsdag 13 april.

29 maart 1915

Van de Belgische vluchtelingen, die te Haarlem vertoefden, zijn er in drie weken ongeveer 350 naar hun land teruggekeerd. Thans zijn er te Haarlem nog ruim 700 Belgische uitgewekenen.

30 maart 1915

De nog steeds in Den Haag vertoevende Belgische minister van kunsten en wetenschappen, de heer P. Pouillet, heeft omtrent zijn bevindingen, opgedaan bij zijn bezoek aan plaatsen, in kampen enz., waar Belgische uitgewekenen in ons land zijn ondergebracht, een en ander medegedeeld.

Na het kamp te Gouda te hebben bezocht, waaromtrent de heer Pouillet reeds vroeger enige mededelingen heeft gedaan, heeft hij

bezoeken gebracht aan de Belgische uitgewekenen te Maastricht, Nunspeet, Hontenisse en Amsterdam, terwijl hij zich nog voorstelt met gelijk doel IJmuiden, Ede, Uden, Aardenburg en Middelburg te bezoeken.

In alle plaatsen, door de Belgische minister bezocht, bleek de voeding uitstekend en de hygiëne goed verzorgd.

Voorlopig denkt de heer Poulet, zeker tot 20 april hier te blijven en dan later nog terug te komen.

Officieel Belgisch comité voor Nederland.

Vrijdag is het officiële comité, dat enkele dagen geleden door de Belgische regering bij koninklijk besluit werd genoemd, op het Belgische gezantschap in Den Haag door de heer Poulet, Belgisch minister van kunsten en wetenschappen, geïnstalleerd. Nadat hij de warmste lof had gebracht aan baron Fallon, de Belgische gezant, voor de buitengewone arbeidskracht en onuitputtelijke hulpvaardigheid, welke deze met zijn personeel, te midden van de talloze moeilijkheden van de laatste maanden had aan de dag gelegd, complimenteerde hij de aanwezige comitéleden met de werkzaamheid, welke zij, in verschillende richting, voor hun landgenoten tot hiertoe uit eigen aandrang hadden ontwikkeld en met de officiële erkenning, welke er het gevolg van was geweest.

Er zijn reeds talrijke Belgische verenigingen, en instellingen, tot stoffelijke of zedelijke steun der Belgen, in Nederland tot stand gekomen. Maar het ontbreekt hun aan samenhang. De bedoeling van het officiële comité is ze bij haar werkzaamheid met raad en voorlichting en alle gepaste middelen van bijstand te dienen. Het comité zal deze zending uitoefenen onder de leiding van het Belgische gezantschap.

Te Londen bestaat een soortgelijk comité, dat enigszins tot voorbeeld heeft gediend. Met dit bijzonder onderscheid nochtans, dat het Belgische comité in Engeland, op verlangen van de Engelse regering, tot schakel zou dienen tussen deze en de Belgische werken, aan welke zij hulp verleende. In Nederland echter heeft de regering zelf rechtstreeks de hulpverschaffing van de talloze arme Belgen, die naar Nederland waren gevlucht, in de hand genomen en bovendien bestaan er talrijke en belangrijke Nederlandse comité's, welke zich of geheel zelfstandig of gedeeltelijk met hulpmiddelen der regering aan hetzelfde doel hebben gewijd.

De bedoeling van het Officiële Belgische Comité is niet in de geringste mate op het gebied der Nederlandse menslievendheid te treden, noch zich met haar organisatie te bemoeien. Alleen de Belgische verenigingen vallen onder zijn zorg; wanneer echter van Nederlandse zijde enig verzoek tot het comité mocht worden gericht, moet het steeds zijn diensten bereid houden.

Zijne excellentie sprak met de grootste bewondering en dankbaarheid, en onder de meest spontane instemming van de aanwezigen, over het ontzaglijk werk, dat door de openbare en private liefdadigheid van Nederland voor zijn landgenoten nu sedert een half jaar reeds was verricht. "Nooit, zo zegde hij, zal ons land dat kunnen vergeten en de vroeger reeds zo vriendschappelijke banden tussen beide landen zullen er veel sterker door zijn toegehaald."

Het comité bestaat uit de volgende leden: de heren Bruynseels, priester, afgevaardigde voor Nederland van kardinaal Mercier; Buysse, lid van de Belgische tweede kamer; graaf de Baillet-Latour, senator, eregouverneur van de provincie Antwerpen; Delhez, voorzitter van de Union Belge te Amsterdam; Dierckx, gewezen

kabinetchef van het ministerie van binnenlandse zaken en van landbouw; commissaris van het arrondissement Antwerpen; Dupont, advocaat; Fléchet, nijveraars, gewezen lid van de tweede kamer; Hermans-Ausloos, lid van het hoofdbestuur van de Belgische Boerenbond, plaatsvervangend senator; baron Peers; Raemdonck, lid van de tweede kamer; Albéric Rollin, secretaris van het Institut de droit international; André Simonis, nijveraars; Terwagne, Van Cauwelaert, Van Damme, leden van de tweede kamer; Van de Wouwer, notaris; en van Hal, voorzitter van de provincieraad van Antwerpen.

Graaf de Baillet-Latour zal het ambt van voorzitter, de heer Rollin dat van ondervoorzitter, en de heer Van Cauwelaert, dat van secretaris waarnemen.

Aan de thans in Nederland gevestigde Belgische comités, verenigingen of inrichtingen van of voor Belgische uitgewekenen, wordt, namens het officieel Belgisch Comité, verzocht, aan dr. Frans van Cauwelaert opgave te doen van hun naam en zetel, alsook van de namen en adressen der leden van hun bestuur en om toezending, indien mogelijk, van hun standregels en van een zakelijke nota over de door hen tot op heden verrichte werkzaamheid.

Het secretariaat van het Officiële Belgische Comité is voorlopig gevestigd Lange Voorhout 17/1, Den Haag, en stelt zich van heden af ten dienste van de Belgische verenigingen voor het verschaffen van inlichtingen. Voor mondelinge raadplegingen zal het open zijn elke werkdag van half elf tot half één.

31 maart 1915

Automobiel-ambulance voor gewonde Belgen.

Het Belgische comité tot aankoop van ambulance-automobielen, waarvan de oprichting dezer dagen bericht werd, onder erevoorzitterschap van baron Fallon, Belgisch gezant in Den Haag, en onder voorzitterschap van baron Roger de Douz de Fraula, heeft van de heer C. Thurkow een volledige ambulance-automobiel, ter waarde van 7500 gulden, ten geschenke ontvangen.

Voorts ontving het comité reeds verschillende giften, waaronder een van 500 frank, en verschillende van 100 frank.

De behoeftige Belgische uitgewekenen, die nog te Nijmegen verbleven, 224 in getal, zijn hedenvoormiddag per extratrein naar het vluchtoord te Ede overgebracht.

Belgische kinderen.

Te Leiden is gisteravond uit Antwerpen, begeleid door een lid van het R. K. Huisvestingscomité, een aantal noodlijdende kinderen van burgerouders aangekomen. Zij zijn voorlopig in het gesticht De Voorzienigheid ondergebracht, om later bij gegoede families hier te lande te worden geplaatst.

Nunspeet.

Veel is er over de vluchttoorden geschreven en nog meer is er over gepraat. Gedurende mijn zwerftochten door Nederland, heb ik de gekste, de onwaarschijnlijkste vertelseltjes afgeluisterd, en ik was niet altijd bij machte ze met volledige kennis van zaken tegen te spreken en terecht te wijzen. Nu bijzonderlijk dat de onbemiddelde vluchtelingen door de Nederlandse regering naar de kampen worden gestuurd, doen de zonderlingste geruchten weer de ronde in zoverre dat men een vluchtelingenoord bijna beschouwt als een bannelingenoord, waar het leven ondraaglijk is, waar de mensen

slecht worden gevoed, waar zij alle vrijheid moeten derven, enz. enz., en het onmiddellijk gevolg hiervan is, dat er een groot aantal mensen op een dwaalspoor wordt gebracht en liever naar het andere einde der wereld zou vertrekken, dan gevolg te geven aan de uitnodiging van de regering.

In het belang van mijn arme landgenoten heb ik mij dus voorgenomen klaarte te brengen in deze zaak, en ik heb mij dezer dagen weer eens naar Nunspeet begeven, om de beschrijving, die hier volgt zo volledig mogelijk te maken. Ik heb opzettelijk Nunspeet genomen, omdat dit het oudste en grootste kamp is, en ook wel een beetje, omdat ik mij sedert maanden speciaal interesseer voor de kindertjes die in dit oord zijn ondergebracht.

De sympathieke regeringscommissaris, Dr. Hendrik Muller, ontving mij zeer hartelijk, leidde mij in het kamp rond en gaf mij volledige inlichtingen. Ik spreek hem hier mijn oprechte dank uit, ook namens al mijn landgenoten, want ik heb uit hun mond mogen horen, met hoeveel zorg en kiesheid hij hen met raad en daad bijstaat. Niets is hem te veel, hij is een vriendelijke raadgever voor de groten, een liefhebbende vader voor de kleinen en door allen wordt hij op de handen gedragen.

De heer Muller werd reeds in augustus 1914 door de regering gelast met het bouwen van het kamp Oldenbroek, dat betrekkelijk klein was in vergelijking met het vluchtoord Nunspeet. Het kon ongeveer 2500 mensen herbergen. Wie kon destijds vermoeden dat de stroom van vluchtelingen zo verbazend reusachtig zou zijn!

Het kamp te Nunspeet werd in oktober 1914 gebouwd in 24 dagen tijd, hetgeen een "tour de force" kan genoemd worden. Het terrein heeft een oppervlakte van 23 hectaren en men zal zich gemakkelijk

de overgrote moeilijkheden kunnen voorstellen, wanneer men weet, dat die reuzenoppervlakte bestond uit hei en dennenbos.

Het terrein is onderverdeeld in vier naast elkaar gebouwde dorpen. Ieder dorp heeft woon-, eet-, was- en badzalen, bergplaatsen, keukens, kinderhuizen en een elektrische centrale. In het midden van het gehele terrein bevinden zich de R. K. Kerk, de woningen der geestelijken, het postkantoor, de winkel, de scholen en de speelplaatsen. Verder de werkplaatsen voor timmerlieden, kleermakers, smeden, schoenmakers, kappers enz. Bij de ingang van het kamp de woningen van dokter en provoost en twee hospitalen. Even buiten het dorp een barak voor besmettelijke zieken. Alles te samen genomen zijn er 83 gebouwen opgetrokken, het merendeel van grote afmetingen.

Ieder gebouw draagt de naam van een beroemd persoon en die naam staat met reuzenletters boven de ingangsddeur geschilderd. In het dorp I vinden wij de woonzalen Huygens, Vondel, Cats, Hooft, Huysmans, Hildebrand, Van Eeden, Streuvels, Van Deyssel, Multatuli; de eetzalen Jan de Wit, Egmont, Oldenbarnevelt. Verder de gebouwen Caledonië, observatiebarak voor twijfelachtige gevallen van besmettelijke ziekten en Kongo, het tehuis der door de Nederlandse politie opgebrachte vrouwen. Dit gebouw is omgeven door een driedubbele prikkeldraadversperring en dag en nacht bewaakt door Nederlandse soldaten, zodat de vluchtelingen niet in aanraking kunnen komen met het gevaarlijke goedje. Er verblijven trouwens slechts een tiental personen, waarvan het merendeel over enkele dagen vertrekt.

Het dorp II bevat de woonzalen Conscience, Leopold, Willems, Artevelde, Jordaens, Elisabeth, Albert, Maria, Emma, Juliana; de eetzalen Hendrik, Pauline, Brueghel.

Dorp III: De woonzalen Lemaire, Usselinckx, De Ruyter, de admiraals Van Galen, Evertsen, Tromp, Heemskerck, Barendts, Piet Hein, Wilhelmina; de eetzaal Coen, Botha, van Heutsz en Daendels.

Dorp IV: De woonzalen Rubens, Rembrandt, Van Dijck, Jan Steen, Buysse, Cort van der Linden, Loudon, Ort, Rambonnet, Treub, ,Bosboom, Posthuma, Pleyte; de eetzaal Sumatra, Java en Idenburg.

De kinderbarakken dragen de namen van Steyn, Kruger, Delarey, De Wet.

De namen Lemaire en Usselinckx zullen wel minder bekend zijn. Ziehier dus: Lemaire was de deelgenoot van Schouten op de beroemde tocht rond de zuidpunt van Amerika, waarna deze punt de naam kreeg van Schouten's geboorteplaats: Hoorn. Lemaire was ook een uitgewekene van Antwerpen in het jaar 1581, na de belegering der stad door de hertog van Parma.

Willem Usselinckx, ook een uitgewekene uit Antwerpen, was een groot koopman die de stoot gaf tot de oprichting der Westindische Compagnie.

Enige woorden over het bestuur van het vluchtelingenoord. Het algemeen hoofd is dr. Hendrik Muller, regeringscommissaris. Hij heeft onder zijn bevel; de 1^e luitenant-kwartiermeester Nijdam, adjunct van de regeringscommissaris, gelast met de voeding en tevens hoofd in het kamp.

Mr. Van Trotsenburg: Elektrisch licht, onderwijs en wegen.

Mr. De Koning: Kledingmagazijn en bewaarscholen.

De 1^e luitenant Tijmstra van het Oost-Indische leger: gebouwen en werkverschaffing voor mannen.

Dr. H. Schut Jr.: hoofd van de geneeskundige dienst. Deze heer heeft onder zich de HH. Dokters Roos, van den Bergh en twee Nunspeetse artsen, Drs. Schut Sr. en Verschoor.

De heer H. Zweegman, chef van het kantoor en de burgerlijke stand.

Verder zijn er 20 pleegzusters: twee dames voor het huisbezoek; mejrs. Van Lelyveld en Pierson, benevens enige dames bij afwisseling in het giftenmagazijn.

Het algemeen hoofd der scholen is de heer Loncke. Er zijn verscheidene onderwijzers, 4 nonnen en enige onderwijzeressen, allen Belgen.

Hoofd der bewaarschool is mevr. Forster uit Brussel. Deze dame is tevens bestuurster van de naaiwinkel en kleermakerij. Er werken op het ogenblik 500 vrouwen met de naald, totnogtoe enkel voor de behoeften van het kamp.

Er zijn 4 Belgische geestelijken, 1 Waal en 3 Vlamingen.

De bevolking bedraagt op heden 6500 inwoners, maar dat aantal verandert voortdurend, daar er bijna dagelijks vertrekken en andere in de plaats komen. Er zijn er vroeger reeds 9000 geweest en er is plaats voor 13.000.

Al die mensen worden kosteloos en uitsluitend gespijsd door de Nederlandse regering. Tot nu toe is er uitgegeven voor Oldenbroek en Nunspeet sedert 26 augustus 1914 ongeveer 550.000 gulden.

Na vorenstaande inlichtingen gelezen te hebben kan de lezer pas met kennis van zaken een wandeling door het kamp maken en ik verzoek hem mij te volgen.

Het is opvallend, dat de wegen naar en in het kamp zo goed zijn onderhouden; op enkele plaatsen geheel in hout aangelegd voor de vrachtrijtuigen, en nergens modderig. De vluchtelingen zorgen zelf voor het onderhoud van die wegen en het doet prettig aan, dat alles zo uiterst verzorgd te zien, bijzonderlijk wanneer men uit de interneringskampen der soldaten komt, waar alles modder is.

Wij bezoeken eerst enige woonzalen. Aan de ingangen zijn kleine perkjes aangelegd, afgezet met dennentopjes en versierd met witte kiezelsteentjes. Tot zelfs in de gangen der woonzalen vindt men die perkjes; zij geven het geheel onmiddellijk een aangenaam voorkomen. Overal ziet men spreuken in steentjes of halmpjes. Wij schrijven er enige af: Leve onze koning Albert – Heil koningin Elisabeth – Leve onze helden aan de IJzer – Leve koningin Wilhelmina – De dankbare vluchtelingen aan Nederland, enz. enz.

De slaapzalen zijn ruim aangelegd. Iedere familie heeft een afzonderlijk en goed afgesloten kamertje en het is gewoonlijk geheel geschikt op eigen initiatief van de bewoners. De bedden zijn even boven de grond opgetimmerd, de ene hoger, de andere lager al naar gelang de opvatting van de eigenaars. Ieder kamertje heeft ofwel een plankenvloertje ofwel een losse zandvloer die netjes wordt geharkt; verder bordjes met kookgerei, snuisterijen, prenten van ons vorstenpaar aan de wanden, enz. Verscheidene, ik zou haast zeggen het merendeel van die kamertjes is uiterst zindelijk: er zijn mensen die elke dag hun plankenvloertje schrobben! Slechts in zeer uitzonderlijke gevallen treft men een slordig kamertje aan

maar dan wordt er onmiddellijk op gewezen door de chef van het gebouw.

In elke gang vindt men blusapparaten en van vochtigheid of lekkende daken is absoluut niets te bespeuren. Tot de ventilatie toe is uitstekend.

De eetzaal zijn zeer ruim en uitstekend verwarmd. Overdag mogen de mensen er zich onledig houden met allerlei spelen of knutselwerk, maar er wordt voortdurend de hand aan gehouden, dat alles rein blijft en dat er zo min mogelijk gespuwd wordt. De Belgen vond ik hier gezellig bijeen, want het was geen etenstijd.

Wij kwamen in de schoolgebouwen, toen de lessen aan de gang waren. Het greep mij bijzonder aan toen de meisjes bij ons binnentreden begonnen te zingen; het klonk zo lieflijk in de kindermondjes:

Kleine, kleine moederke alleen
Kan van uw wiegske niet scheen ...

Mijn eigen lied!

En toen na afloop van dit melodietje er mij namens de vluchtelingetjes een mooie bloemenschoof werd toegereikt door een dodderig meisje, met een lief complimentje van dankbaarheid voor hetgeen ik voor de kindertjes deed, toen werd het mij te sterk en ik voelde een krop in de keel en tranen in de ogen.

Van de onderwijzers en onderwijzeressen vernam ik, dat alles best ging, dat er vorderingen werden gemaakt, maar dat het erg jammer was dat er nog zoveel kinderen waren, die nooit ter school waren

geweest ... Er zijn nu 500 kinderen, die de lessen volgen en weldra zal dat getal gestegen zijn tot 800.

De waszalen nu, of liever de douchegelegenheden, want badzalen in de eigenlijke zin van het woord bestaan niet. De regeringscommissaris geeft de voorkeur aan douches om de mogelijke besmettingen te vermijden en het systeem dat hier wordt toegepast, en dat dr. Muller leerde kennen in Suriname, wekte zeer mijn belangstelling. Het is trouwens allereenvoudigst. Een emmer, waaronder een brede sproeier is bevestigd, wordt met een touw naar boven getrokken, na gevuld te zijn. Een kettinkje in het bereik van de gebruiker verleent het water toegang tot de sproeier en de douche is klaar. Ook wordt er nu reeds druk gebruik van gemaakt en het zal wel nodig zijn er een groot aantal bij te voegen voor de zomer. Er zijn er thans 32.

De kindehuizen heb ik bewonderd. Neen, in geen enkel kinders-hospitaal vond ik het zo. De houten beddenbakjes voor de kindertjes zijn natuurlijk uiterst eenvoudig, doch alles is zo praktisch opgevat en zo net en zo rein dat men waarlijk niets beters kan verlangen. Ieder kind ligt overigens in een afzonderlijk beschut plaatsje. Het is er ruim en zo luchtig mogelijk.

De keukens en de waszalen zijn we ook doorgelopen en overal kreeg ik de beste indruk, men voelt dat dit alles te danken is aan een groot organisatietalent ...

Het eten is er goed, zo goed zelfs, dat het personeel van het kamp geregeld meepeuzelt in plaats van naar huis te gaan. Dat zegt genoeg, dunkt me! De vluchtelingen koken zelf en dr. Muller vertelde mij hierover een aardigheidje. Toen de eerste vluchtelingen in Oldebroek aankwamen werd het eten verstrekt en

bereid door de huzaren, dus was het veeleer de gewone soldatenkeuken. De heer Muller hoorde echter eens mopperen over het eten en ving o.m. de volgende woorden op uit de mond van een Waalse vrouw:

C'est de la cochonnerie!

De heer Muller repliceerde onmiddellijk:

Nu, doe het dan beter!

Het aanbod werd graag aanvaard en werkelijk, zegde mij de regeringscommissaris, het was beter. De Belgen hebben er een handje van!

Of ik nu ook klachten heb gehoord? Geen enkele! Of ik ook iets gezien heb dat mij niet in orde scheen? Ik moet bekennen van niet! Ja, zeker, er zijn overal ontevredenen. Er zijn mensen, die, wanneer ze zouden mogen wonen in het koninklijk paleis, nog ontevreden zouden zijn. Men mag met zulke lieden niet generaliseren en dat is helaas maar al te dikwijls gedaan.

Een woordje nog om dit verslag te sluiten. Het oord Nunspeet wordt binnen een maand één grote lusttuin. Overal zijn keurige tuintjes, bloemenperken, vijvers, bruggetjes en prieeltjes aangelegd. De tulpen en hyacinten steken reeds hun kopje omhoog, de krokussen zijn reeds aan het bloeien en wanneer het gezaaide gras zal groen staan, wanneer de moestuinen en de aardappelvelden in volle bloei zullen prijken, dan zal Nunspeet niet alleen de grootste, maar ook de aangenaamste stad van de Veluwe zijn.

Emiel Hullebroeck